



International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 8, Issue 1, March 2020, p. 51-70

Received	Reviewed	Published	Doi Number
26.01.2020	06.03.2020	15.03.2020	10.29228/ijlet.41487

A Phenomenological Study on Communication Strategies and Linguistic Errors Made by the Learners Who Learn Turkish as a Foreign Language

*Berker KURT*¹

ABSTRACT

The objective of this study is to identify the linguistic errors made in communication environment by the learners who learn Turkish as a foreign language, the communication strategies they use while making these errors, the responses they face and linguistic errors that affect their language acquisition. The main focus of this study which has been designed in a qualitative research method and phenomenological pattern is the essence of linguistic errors and its structure. Criterion sampling method which is one of the purposed sampling methods and maximal diversity sampling method are conducted while the participants are chosen. Research data were obtained from the experiences of the writing studies of the learners who are at B1 and B2 levels. The research results show that the learners who learn Turkish as a foreign language make various errors. Using mother tongue or another language, poor lexical knowledge or phrases, mixing, mispronunciation are the main errors that the learners make. The learners developed different strategies to communicate and face different responses. It has been conducted that the process of linguistic errors contributes to the language acquisition but rarely causes anxiety while speaking.

Key Words: Teaching Turkish as a foreign language, speaking skill, linguistic errors, analysis of errors, communication strategies, phenomenology.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Konuşmada Yaptıkları Dilsel Hatalar ve İletişim Stratejileri Üzerine Fenomenolojik Bir Çalışma

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin iletişim ortamında yaptıkları dilsel hataları, bunlar karşısında kullandıkları iletişim stratejilerini, karşılaştıkları tepkileri ve dilsel hatanın öğrenmeleri üzerindeki etkisini tespit etmektir. Nitel araştırma yöntemi ve fenomenolojik desende tasarlanmış bu çalışmanın odağını dilsel hataların özü ve yapısı oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Araştırma verileri B1 ve B2 dil seviyelerinde Türkçe eğitimine devam eden öğrencilerin yazılı anlatım çalışmalarında anlattıkları deneyimlerden elde edilmiştir. Araştırma sonuçları, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin çeşitli dilsel hata yaptıklarını göstermektedir. Ana dili veya başka bir dili kullanma, sözcük veya kalıp ifadeleri bilmeme, karıştırma ve yanlış söyleme tespit edilen başlıca dilsel hata türlerindedir. Dilsel hata durumunda farklı iletişim stratejileri geliştirilmekte ve farklı tepkilerle karşılanmaktadır. Yaşanan bu dilsel hata sürecinin öğrenmeye katkı sağladığı ancak nadiren de olsa öğrencide konuşma kaygısı oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, konuşma becerisi, dilsel hata, hata analizi, iletişim stratejileri, fenomenoloji.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, berkerakdeniz@gmail.com, Orcid:0000-0003-4788-0909.

Giriş

Yabancı dil öğretiminin yapısı, işleyişi ve amaçları, zamanın gereksinimlerine göre önemli değişiklikler göstermiştir. Yabancı bir dile ait bir kitabı okuyabilmenin veya kendi diline çevirebilmenin en önemli amaç olduğu zamanlardan hedef dil aracılığıyla doğru ve etkili iletişim kurmanın önem kazandığı bir dil öğretimi sürecine geçilmiştir. Diğer bir ifadeyle dil bilgisi kurallarını bilmeye veya okumaya dayanan, insan ve metnin dâhil olduğu tek taraflı dil öğrenme süreci geçerliliğini yitirmiş, bilmenin yanında dinleme ve konuşma becerilerini kullanarak insanlarla iletişim kurmanın daha da ön planda olduğu etkileşimli bir dil öğrenme süreci başlamıştır.

Doğru ve etkili iletişimin hedeflendiği dil öğretiminde konuşma becerisi, iletişim sürecinde duygu, düşünce, his ve hayallerin temel iletim aracıdır. Thornbury'nin de ifade ettiği gibi konuşma becerisi oldukça karmaşık bir yapıdadır. Bu yapıda vurgulanması gereken ilk nokta, konuşma üretiminin gerçek zamanlı ve doğrusal olarak gerçekleşmesidir. Sözcükler sözcükleri, ifadeler ifadeleri takip eder. Bununla birlikte muhababımızın ifadelerini anlamamız ve onlara doğru tepkiler vermemiz de gerekir. Konuşmanın bu şartlı doğası, her söylemin bir öncekine bağlı ve kendiliğinden ilerleyen bir yapıda olduğunu gösterir (Thornbury, 2005:2).

Düşünme, kurgulama, söyleme, dinleme ve tepki verme gibi farklı işlemlerin oluşturduğu bu karmaşık yapıda bazı problemlerle karşılaşmak mümkündür. Bu problemlerden biri dilsel hatalardır. Hata, olumsuz bir durum olarak değerlendirilmesinin yanında hata öğrenme süreci içinde bir yöntem olarak da kullanılmaktadır. Tjosvold ve diğerlerine (2004) göre, hataların öğrenmeye ciddi bir yardımcı olma potansiyeli vardır (Akt. Akpınar ve Akdoğan, 2010). Hata yapmak ve bunların düzeltilmesini temin etmek, en önemli öğrenme yollarından biridir ve öğrenme süreci bunu esas almalıdır (Ur, 2016). Corder'a (1967) göre yabancı dil öğretiminde hata doğaldır ve öğrenme süreci hakkında öğretmene, araştırmacı ve öğrencinin kendisine önemli bilgiler verir: Öğretmen, hataların analiziyle hedefe ne kadar ulaştığı hakkında bilgi sahibi olur. Araştırmacı, öğrencilerin hangi hataları yaptığını ve buna karşı hangi stratejileri geliştirdiğini bilimsel olarak değerlendirir ve yöntemler geliştirir. Öğrenci de hatayı bir araç olarak görür. Hata, öğrencinin öğrendiği dilin doğası hakkındaki hipotezlerini test etmesinin bir yoludur (Corder, 1967:167, 1982:10-11). Bu bilgileri vermesinin yanında hata, zamanla daha da önemli hâle gelmiş ve yabancı/ikinci dil öğretiminde bir strateji (*Error-analysis based second language teaching strategies*) olma özelliği kanmıştır.

Dilsel Hatalar

Dil öğretiminde kullanılan programlar, yöntemler ve ders kitapları doğrusal bir yönde hazırlanmaktadır: Öğrenme başlar, devam eder ve biter. Bu süreçte öğrencilerin nasıl bir gelişim göstereceği, hangi hataları yapacağı ve bunlara nasıl çözümler üreteceği öğretmenin tecrübesine bırakılmış gibi görülmektedir. Corder (1973) bu durumu, dilbilimci ve öğretmen arasındaki çatışmayla açıklamaktadır. Ona göre dilbilimcilerin dil öğrenme alanına en önemli katkıları, ana dili ile hedef dil arasında bir çatışma olabileceğini söylemek olmuştur. Ancak bu çatışmadaki hataların neler olduğu üzerine fazla söz söylenmemiş, öğretmenlerin tecrübesine bırakılmıştır. Hatta öğretmenlerin aşına oldukları birçok dilsel hatayı dilbilimciler tahmin dahi edememişlerdir (Corder, 1973: 19).

Dilsel hatalara ilişkin bu tarihsel alt yapıda, Corder'ın sözlerinden bugüne geçen yaklaşık yarım asırda, yabancı dil öğretimi sürecinde yapılan dilsel hataların neler olduğuna ilişkin yapılmıştır. Yabancı dil öğrenme sürecinde yapılan dilsel hata türlerine ilişkin tespit, tasnif ve çözüm önerileri Richards (1971), Dulay & Burt (1972) ve Seah (1980) gibi önemli dilbilimciler tarafından yapılmıştır. Ancak dilsel hata

türlerinin temelinde Corder'ın (1975) tasnifi bulunmaktadır. O, dilsel olarak üç hatadan bahseder: (a) diller arası hatalar, (b) dil içi hatalar ve (c) öğretim hatalarının neden olduğu hatalar. Bu dilsel hataları, Richards (1971), Dulay & Burt (1972), Corder (1975), Seah (1980) ve Keshavarz'ın (2012) eserlerini temel alarak kısaca şöyle açıklamak mümkündür:

1. Diller arası (interlingual) hatalar: Bu hatalar, öğrencilerin hedef dili öğrenirken ana dillerindeki ses bilgisi, şekil bilgisi ve anlam bilgisine ait unsurları kullanmasıyla yapılan hatalardır. Beş farklı dil içi hata türü bulunmaktadır:

a. Ana dilin ses bilgisel öğelerinin aktarımı: Öğrenciler ana dillerinin ses bilgisel özelliklerini, özellikle telaffuzda, aktarmak eğilimindedir. Dillerin yapısı gereği sözcük vurgularının farklı hecelerde olması bu hatanın çokça yapılmasına neden olur. Örneğin Türkçede sözcük vurgusunun sözcüğe göre farklı hecelere kaymasına rağmen İtalyan bir öğrencinin ana dilinin etkisiyle vurguyu farklı yerde yapması ve sözcükleri sürekli ünlü harfle bitirmesi (*geliyorumu, gidiyorumu, bakıyorumu* gibi) İtalyancadan Türkçeye bir aktarım örneğidir.

b. Ana dilin şekil bilgisel özelliklerinin aktarımı: Öğrenciler, ana dillerine ait şekilsel özellikleri hedef dile aktarmak eğilimindedirler. Örneğin, yabancı öğrenci, *Ankara'da üç yerler gezdim* cümlesinde çoğul ekini ana dilini (three places) temel alarak yanlış kullanmıştır.

c. Ana dilin dil bilgisel özelliklerinin aktarımı: Bu tür hata, öğrencinin ana dilinde olan veya olmayan bir dil bilgisel birimin hedef dile aktarılmasıdır. Örneğin Farsça'da şimdiki zamanın ve gelecek zaman için aynı yapı kullanılır. Dolayısıyla İranlı bir öğrencinin *Her gün kahve içerim* yerine *her gün kahve içeceğim* demesi ana dilinden bir aktarmadır.

d. Sözcüksel-anlamsal öğelerin aktarımı: Bu aktarımlar ikiye ayrılır: Çapraz ilişki ve yanlış eşdeğerlikler. *Çapraz ilişki*, öğrencinin ana dilinde sadece tek olan bir kelime hedef dilinde iki kelime olduğu durumları ifade eder. Öğrenci bu tek kelimeyi hedef dilde iki anlamda da kullanabilir. Farsça *saat* sözcüğü İngilizcede hem *hour* hem de *o'clock* olarak kullanılır. Dolayısıyla öğrenci *We will arrive back to Tehran after about 13 o'clock (aslında 13 hours)* şeklinde kullanabilir. *Yalancı eşdeğerlikte* iki dilde aynı olduğu düşünülen sözcüğün kullanılmasıdır. Örneğin, Babam geçen hafta maşin (machine) aldı. diyen İranlı bir öğrenci, maşin sözcüğünün Türkçede de araba olduğunu düşünüyordu.

e. Üslup ve kültürel öğelerin aktarımı: Bu hata, öğrencinin ana dilindeki üslup ve kültürel özellikleri hedef dile aktarmasıyla yapılan hatalardır. Örneğin İngilizce öğrenen bir İranlı, üstün konumdaki birisine saygı gösterdiğini ifade etmek için *Mr. Mokhtari are our writing teacher* cümlesini kullanabilir.

2. Dil içi ve gelişimsel hatalar: Bu tür hatalar, öğrencinin dil öğrenme sürecinin genel durumu hakkında bilgi verir. Hedef dildeki bir kuralın genellenmesi ve farklı yerlerde kullanılmasıdır. Örneğin *Macaristan'da deniz yok* yerine *Macaristan'da deniz değil* denmesi öğrencinin isim cümlelerindeki olumsuzluğu karıştırdığı anlamına gelir. Bu tür hatalardan biri *aşırı genellemedir*. Örneğin, öğrencinin *ben öğrenciyim, sen öğrenciyim, o öğrenciyim, biz öğrenciyim, siz öğrenciyim, onlar öğrenciyimler* biçiminde çekimlemesi birinci tekil şahıs ekini genellediğini gösterir. Diğer bir hata türü *kural bilgisi eksiliğidir*. İstisna kullanımlarda bu hata çokça yapılır. Örneğin *saatlar* ve *hayallar*, sözcüklerindeki çoğul eki kullanımı, buna ilişkin kural bilgisinin eksikliğini ortaya çıkarır. *Yanlış benzetme*, uygun olmayan bazı unsurların kullanımını ifade eder. Örneğin cinsiyet ifadelerini öğrenen bir öğrencinin *dişi köpek* yerine *kadın köpek* demesi. *Aşırı uzatma*, bir kuralın kullanılmadığı alanlarda kullanılmasıdır. Örneğin, *ev-cil* kullanımı gören bir öğrencinin *okulcul, sinemacıl*, diyerek veya bulunma hâli ekini zaman bildiren

sözcüklerde (*sabah* yerine *sabahta*, *gece* yerine *gecede*, *aksam* yerine *akşamda*, *yazın* yerine *yazda*, *kışın* yerine *kışta* gibi) kullanması ekin yanlış kullanmasına örnektir.

3. Öğretim hatalarının neden olduğu hatalar: Öğretmenin telaffuzunun yanlış olmasından, dil bilgisi kuralını veya bir sözcüğün anlamını yanlış öğretmesinden kaynaklanan hatalardır.

İletişim Stratejileri

Dilsel hata durumunda yabancı uyruklu öğrenciler, iletişim stratejileri geliştirmektedirler. İletişim stratejileri, bir etkileşimde katılımcıların, yanlış anlamalar, bir sözcüğü hedef dilde hatırlayamama, hedef kültürde bir şeyin bağlama uygun olup olmadığını bilmeme gibi iletişimi bozacak etkenleri bertaraf etme ve iletişimi sürdürme amacıyla yaptığı kimi dilsel hamlelerdir (Fidan, 2016). Dörnyei ve Scott'a (1997) göre yabancı/ikinci dil kullanımında geliştirilen iletişim stratejileri şunlardır:

Tablo 1. İletişim Stratejileri (Dörnyei ve Scott, 1997:197)

Doğrudan Stratejiler	Etkileşim Stratejileri	Dolaylı Stratejiler
<p><i>Kaynak açığıyla ilgili stratejiler</i></p> <p>* Mesajdan vazgeçme, * Mesaj azaltma, * Mesaj değiştirme</p> <p>* Geçişirme, * Tahmin, * Çok amaçlı kelimelerin kullanımı, * Yeni sözcük yapımı, * Yeniden yapılandırma, * Edebi çeviri</p> <p>* Yabancılaştırma, * Dil değiştirme, * Benzer sesli kelimelerin kullanımı, * Mırıltı, * İhmal, * Alım, * Taklit</p> <p><i>Kendi performansıyla ilgili sorun stratejiler</i></p> <p>* Kendini yeniden ifade etme</p> <p>* Kendi kendine onarım</p> <p><i>Sorunla ilgili diğer performans stratejiler</i></p> <p>* Diğer onarım</p>	<p><i>Kaynak açığı ile ilgili stratejiler</i></p> <p>* İtiraz için yardım</p> <p><i>Kendi performans problemiyle ilgili stratejiler</i></p> <p>*Anlama kontrolü, *Kendini doğruluk kontrolü</p> <p><i>Diğer performans problemiyle ilgili stratejiler</i></p> <p>*Tekrar istemek, *Açıklama istemek, *Onay istemek, *Tahmin., *Anlayışsızlığı ifade etme, *Yorumlayıcı özet, *Yanıtlar</p>	<p><i>Süreç zamanı baskıya ilişkin stratejiler</i></p> <p>*Dolgu maddelerinin kullanımı</p> <p>*Tekrarlar</p> <p><i>Kendi performans problemiyle ilgili stratejiler</i></p> <p>*Sözlü strateji belirteçleri</p> <p><i>Diğer performans problemiyle ilgili stratejiler</i></p> <p>*Anlam uydurmak</p>

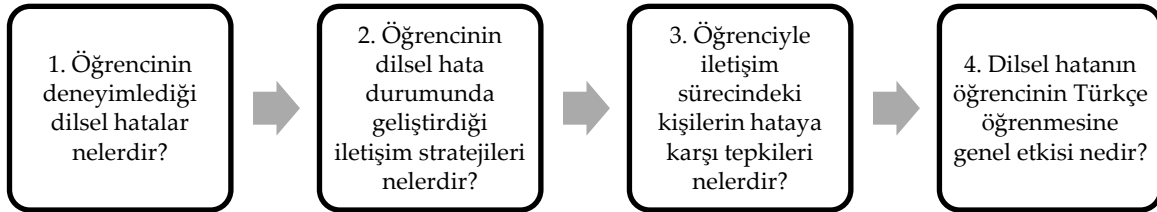
Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin yaptıkları dilsel hatalara ilişkin alan yazın incelendiğinde çalışmaların yazma becerisinde yapılan hatalara yoğunlaştığı (Adalar Subaşı, 2010; Bölükbaş, 2011; Yağmur Şahin 2013, Büyükkiz ve Hasırcı, 2013; Emiroğlu, 2014; Ak Başoğlu ve Can, 2014; Işloğlu, 2014; İnan, 2014; Aytan ve Güney, 2015; Çetinkaya, 2015; Esawi, 2015; Sarıca ve Od, 2015; Yılmaz ve Bircan, 2015; Maden, Dincel ve Maden, 2015; Çiçek ve Kaplan, 2016; Çerçi, Derman ve Bardakçı, 2016; Karakoç Öztürk ve Dağıstanlıoğlu, 2017, Gökçebaş, 2018) görülmektedir. Adalar Subaşı (2010) çalışmasında kompozisyonda yapılan hataların büyük ölçüde diller arası hatalar olduğunu, öğrencilerin ana dili olan Arapçanın Türkçeye etkisi sonucunda hatalar yaptığını vurgulamıştır. Arap öğrencilerin yazılı anlatımlarını değerlendiren Bölükbaş (2011) öğrencilerin en fazla dil bilgisi konusunda gelişimsel hata yaptıklarını ifade etmiştir. Yabancı öğrencilerin yazılı anlatımlarını yanlış çözümleme yaklaşımına göre değerlendiren Büyükkiz ve Hasırcı (2013a), dil içi gelişimsel yanlışlar çerçevesinde en çok yazım ve noktalamada hata yapıldığı sonucuna ulaşmıştır. Yanlış çözümlemeyi kullanan Aytan ve Güney'in (2015) çalışmasında da ana dili ve hedef dil arasındaki benzerlik ve farklılıkların öğrencilere hata yaptırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çetinkaya (2015) da yanlış çözümlemesini dilsel, iletişimsel ve bilişsel işleme göre incelemiş ve öğrencilerin bu birimlere göre yanlışlar yaptığını ortaya koymuştur.

Emiroğlu (2014), yabancı öğrencilere Türkçenin hangi konularında zorlandıklarını sormuş, eş seslilik, fiilimsiler, edatlar, deyimler, şahıs ekleri, iyelik ekleri, ünlü türemesi, bağlaçlar, ek eylem gibi konularda daha çok zorlandıkları cevabını almıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisindeki hatalara değinen az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bunlardan biri yapan Çelik (2019), ikinci/yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin sözel hatalarına ilişkin öğreticilerin tercih ve tutumlarını işlediği çalışmasında başlangıç düzeyinde en çok söz dizimsel ve ses bilgisel hatalar; orta düzeyde ise söz dizimsel ve sözcüksel hatalar yapıldığını; sınıf içi gözlemlerde başlangıç düzeyinde en çok tercih edilen geri bildirimler açık düzeltme, söyletim ve üst dilsel geri bildirimken; orta düzeyde açık düzeltme ve yeniden biçimlendirme stratejileri olduğunu belirtmiştir. Bunun dışında dolaylı yoldan konuşma becerisindeki dilsel hatalara değinen çalışmalar da vardır. Büyükkiz ve Hasırcı (2013b) Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin konuşma becerisine yönelik görüşlerini değerlendirdiği çalışmalarında, öğrencilerin konuşma becerisini zor bulduklarını ve Türkçe konuşurken ana dillerinden etkilendikleri sonucuna ulaşmıştır. Erdil (2018) de çalışmasında yabancı öğrencilerin töresel alışkanlıklarının, tabularının ve din faktörünün Türkçe konuşma becerilerini etkilediği saptamıştır. Yabancı öğrencilerin, Türkçe konuşurken yanlış anlaşıldıklarını hissettiklerinde dört farklı biçimde (kendi ana dillerinde konuşanlar, beden dilini kullanmayı tercih edenler, hedef dil olan Türkçeyi konuşmada ısrar edenler ve İngilizce konuşanlar) kendilerini ifade etmeye çalıştıklarını tespit etmiştir.

Bu çalışmada ise yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin deneyimlerinden hareketle iletişim ortamında yapılan dilsel hatalar konu edinmiştir. Doğal ortamdaki dilsel hataların neler olduğunu ortaya koyması ve birincil kaynağın deneyimlerinden hareketle oluşturulması bakımından önemlidir ve daha önce yapılan çalışmalardan farklıdır.

Bu araştırmanın amacı Türkçe öğrenen yabancıların günlük yaşamlarında yaptıkları dilsel hataların neler olduğunu, bu hatalar karşısında nasıl bir iletişim stratejisi geliştirdiklerini, hataya maruz kalan bireylerin buna nasıl tepki verdiğini ve bu sürecin Türkçe öğrenenlerin dilsel gelişimine nasıl etki yatığını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.



Yöntem

Araştırmanın Deseni

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin deneyimlerinden yola çıkarak iletişim ortamında yaşanan dilsel hataların anlamını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseninde tasarlanmıştır. Fenomenoloji, kişilerin deneyimleri ve yaşadıkları dünya ile bunlara yükledikleri anlamlara odaklanan hem felsefi bir yaklaşım hem de bir araştırma yöntemidir (Polatcan ve Kılınc, 2018). Fenomenoloji araştırmalarında farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılmaktadır. Bireyin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını, yönelimlerini, deneyimlerini ve olguya yüklenen anlamları ortaya çıkarmak temel amaçtır (Ersoy, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2019). Fenomenolojik araştırma, betimleyici fenomenoloji ve

yorumlamacı fenomenoloji olmak üzere iki farklı biçimde ele alınmaktadır. Her iki yaklaşım da kişilerin deneyimlerini ortaya çıkarmaya odaklanmaktadır. Ancak betimleyici fenomenolojide temel amaç insanların algı ve deneyimlerini betimlemektir. Yorumlayıcı fenomenoloji kişilerin deneyimlerinin tanımlanması veya özünü ortaya koymak yerine günlük oluşumlardaki gizlenmiş anlamlara odaklanmaktadır (Ersoy, 2016). Bu doğrultuda araştırmada Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin deneyimleri ve deneyimlerinin ortak özellikleri ile deneyimlerin yapısı ve özü ortaya konmaya çalışıldığı için betimleyici fenomenolojik araştırma deseni kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, bir devlet üniversitesinin Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde (TÖMER) Türkçe öğrenen 34 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Mümkün olduğunca farklı uyruğa sahip öğrencileri seçmek *maksimum çeşitliliği*; öğrencilerin Türkiye’de en az 4 ay yaşamış ve orta seviyede (B1 ve B2) eğitime devam ediyor olmaları da *ölçütü* ifade etmektedir. Bu kapsamda araştırmanın yapıldığı merkezde B1 ve B2 dil seviyesinde Türkçe eğitime devam eden öğrencilere (81 öğrenci) araştırmanın amacı ve konusu hakkında bilgi verilmiş, araştırmanın amacı doğrultusunda deneyim yaşayan ve bunu yazılı anlatım çalışmasıyla ifade etmek isteyen 34 öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırma bulgularının sunumunda her bir katılımcıya cinsiyet, uyruk ve dil seviyelerini yansıtacak şekilde bir alfa-numerik kod tanımlanarak katılımcıların asıl kimlikleri gizlenmiştir. Kodun ilk sırası katılımcının veri sırasını (K1), sonrakiler sırasıyla cinsiyet, Türkçe dil seviyesi ve uyruğu temsil etmektedir. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Dağılımı

Değişken	Demografik Özellik		N	%
Cinsiyet	(K)*	Kadın	16	47,1
	(E)*	Erkek	18	52,9
Uyruk	(AF)*	Afrika Kökenli	2	5,9
	(AZ)*	Azerbaycan Türkü	3	8,8
	(D)*	Diğer	5	14,7
	(IK)*	Iraklı	3	8,8
	(İR)*	İranlı	10	29,4
	(KT)*	Kazakistan Türkü	3	8,8
	(ÖZ)*	Özbekistan Türkü	2	5,9
	(R)*	Rus	4	11,8
Dil Seviyesi	(S)*	Suriyeli	2	5,9
	(B1)*	B1	17	50
	(B2)*	B2	17	50
<i>Toplam</i>			34	100

*Araştırmada kullanılan kod

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verileri B1 ve B2 seviyesinde Türkçe eğitimi alan yabancı uyruklu öğrencilerin yazılı anlatım çalışmalarından elde edilmiştir. Orta seviyede Türkçe eğitimi alan ve yaptığı dilsel hatalara yönelik farkındalık düzeyi artmış ve bunu yazılı anlatımlarıyla dile getirebilecek öğrencilere “*Günlük hayatta Türkçe kullanırken yaptığınız dil hataları/yanlışları var mı? Bununla ilgili bir/birkaç anınızı anlatınız.*” sorusunu içeren kompozisyon ödevi verilmiştir. Öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için yazdıklarının puan değeri olmadığı vurgulanmış ve yazmaları bir hafta süre verilmiştir. Toplanan

veriler, yazım ve noktalama durumları aynı kalmak kaydıyla bilgisayar ortamına aktarılmış ve nitel veri analizi programı yardımıyla analiz edilmiştir.

Bulgular

Araştırmadan elde edilen verilerin analizi sonucunda, çalışmaya katılan öğrencilerin görüşleri doğrultusunda dilsel hata fenomeninin yapısı ve özünün aşağıdaki bileşenlerden oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır:

1. Dilsel Hatanın Nedenleri

A- Ana dili kaynaklı yanlışlar yapmak: Yabancı uyruklu öğrencinin dâhil olduğu iletişim ortamlarında dilsel hata yaşamasındaki önemli nedenlerden biri ana dillerine ait unsurları kullanmalarıdır.

B- Başka dil(ler)e başvurmak: Yabancı uyruklu öğrencilerin dâhil oldukları iletişim ortamlarında ana dilleri dışında yaygın olarak bilinen bir dili veya yaşanan bölgede yoğun olarak bulunan yabancı uyrukluların ana dilinin bilindiğini düşünerek o dile ait unsurların kullanılmasıdır.

C- Kalıp ifadeleri karıştırmak: Dilin önemli zenginliklerinden biri de kalıp ifadelerdir.

D- Sözcüğü yanlış öğrenmek: Öğrencinin sözcüğü veya kalıp ifadeyi yanlış öğrenmesi ve bunu doğru olduğunu düşünerek kullanmasıdır.

E- Nasıl söylendiğini unutmak: İletişim bağlamında söylenmesi gereken sözcük, kalıp ifade veya cümlenin unutulmasıdır.

F- Nasıl söyleneceğini bilememek: İletişim bağlamında söylenmesi gereken sözcük, kalıp ifade veya cümlenin bilinmemesidir.

G- Söylenileni yanlış anlamak: İletişim bağlamında kaynaktan gelen mesajın yanlış anlaşılmasıdır.

H- Sözcükleri karıştırmak ve başka bir sözcük söylemek: İletişim bağlamında söylenmesi gereken sözcük veya kalıp ifade yerine benzer olanın kullanılmasıdır.

J- Sözcüğü yanlış söylemek (Telaffuz hatası yapmak): İletişim bağlamında söylenmesi gereken sözcük, kalıp ifade veya cümlenin bilinmesine rağmen sözcüğün yanlış telaffuzundan kaynaklanan hatadır.

2. Dilsel Hata Durumunda Kullanılan İletişim Stratejileri

A- Ana diline veya başka bir dile başvurmak: Öğrencinin iletişim ortamında yaşadığı dilsel hatayı önlemek amacıyla ana diline veya başka bir dile ait sözcük veya kalıp ifade kullanmasıdır.

B- Anladığına göre cevap vermek: Öğrencinin yanlış anladığını bilmeden duyduğu veya düşündüğüne göre cevap vermesidir.

C- Başkasına sormak: Öğrencinin iletişimi sürdürmek amacıyla anlayamadığı sözcük veya ifadeleri bir başkasına sormasıdır.

D- Kendi kendine dilsel olmayan çözüm bulmak: Öğrencinin iletişimdeki aksaklığı gidermek amacıyla farklı bir çözüm üretmesidir.

E- Kodlama yapmak: Öğrencinin dilsel ifadeyi unutmamak ve kullanabilmek için kendi kendine geliştirdiği yöntemdir.

F- Nesnenin görselini, kendisini veya modeli göstermek: Öğrencinin sözel olarak ifade edemediği sözcük veya kavramları farklı şekilde göstermesidir.

G- Sinirlenmek: İletişim ortamında anlaşmanın sağlanamaması durumunda öğrencide oluşan

durumdur.

- H- **Sözlüğe bakmak:** Öğrencinin bilmediği sözcük veya kavramları sözlüğe bakarak kullanmasıdır.
- İ- **Taklit etmek:** Öğrencinin bilmediği, hatırlamadığı veya unuttuğu sözcük veya kavramı taklit yoluyla anlatmasıdır.
- J- **Tekrar etmek:** Anlatılmak istenilenin doğru olduğu düşünülerek birkaç kez yinelenmesidir.

3. Dilsel Hatalarda Yabancı Öğrencilere Verilen Tepkiler

- A- **Alay etmek:** İletişim ortamında kaynak konumundaki yabancı öğrencinin yanlış ifadeleri karşısında alıcı tarafından takınılan alaycı tutumdur.
- B- **Anlamamak:** İletişim ortamında alıcının söyleneni anlamamasıdır.
- C- **Bakmak:** İletişim ortamında kaynak konumundaki yabancı öğrencinin ne söylediğinin anlaşılması üzerine alıcının takındığı bakma davranışdır.
- D- **Bir şey yapmamak:** İletişim ortamında kaynak konumundaki yabancı öğrencinin ne ve nasıl söylediğini umursamaksızın alıcının tepkide bulunmamasıdır.
- E- **Doğru anlamak:** Kaynak konumundaki yabancı öğrenci tarafından yanlış söylenmesine rağmen alıcı tarafından söylenilenin doğru anlaşılmasıdır.
- F- **Doğrusunu söylemek:** Kaynak konumundaki yabancı öğrenci tarafından yanlış söylenen kelime, kalıp ifade veya cümlenin alıcı tarafından doğrusunun söylenmesidir.
- G- **Gülmek:** Yanlış söylenen veya anlaşılmayan ifadeler alıcı tarafından verilen gülme tepkisidir.
- H- **Sinirlenmek:** Yanlış söylenen veya anlaşılmayan ifadeler alıcı tarafından verilen sinirlenme veya kızma tepkisidir.
- İ- **Şaşırmak:** Yanlış söylenen veya anlaşılmayan ifadeler karşısında alıcının aşırı derecede şaşırmasıdır.
- J- **Utanmak:** Yanlış söylenen veya anlaşılmayan ifadeler karşısında alıcının mahcup olması ve utanmasıdır.

4. Dilsel Hatanın Türkçe Öğrenmeye Etkisi

- A- **Konuşma kaygısı oluşturmak:** Yabancı uyruklu öğrencinin iletişim ortamındaki dilsel hataları içselleştirerek konuşma kaygısı oluşturmasıdır.
- B- **Türkçe öğrendiğini hissetmek:** Öğrencinin iletişim ortamında yanlışlar yapmasına rağmen dili öğrendiğini düşünmesidir.
- C- **Unutmamak:** Dilsel hatanın yabancı uyruklu öğrencinin hafızasında yer etmesi ve bu hatayı unutmamasıdır.
- D- **Utanmak:** Yabancı uyruklu öğrencinin sözcük veya kalıp ifadeyi yanlış kullanması sonucunda, bunun farkına vararak utanmasıdır.
- E- **Yanlış olduğunu anlamak ve öğrenmek:** Yabancı uyruklu öğrencinin sözcük veya kalıp ifadeyi yanlış kullandığını anlaması ve bu sözcük veya ifadeyi bir daha unutmamak üzere öğrenmesidir.

Yukarıda ne olduğu ve açıklaması yazılan dilsel hata deneyimlerinin yapısını oluşturan bileşenler ayrıntıyla betimlenmiş ve katılımcıların anlatımları doğrudan alıntılarla aşağıda sunulmuştur.

1. Dilsel Hatanın Nedenleri

A- Ana dili kaynaklı yanlışlar yapmak: Katılımcılar, iletişim ortamında ana dillerine ait unsurları kullandıklarını vurgulamışlardır. Bununla ilgili olarak K24KB1ÖZ'nin "... *hadi gezmeye çıkalım dedi ve sahile gitmeyi hazırladık sonra arkadaşım bana yürüyerek yetişemeyeceğiz, hadi otobüse binelim, zaten buraya durak çok yakın, dedi. Ve o zaman ben çok şaşırdım, gülmek için kendimi zor tuttum. Çünkü durak kelimesini*

ilk defa duyuyordum ve Rusçada durak kelimesi çok kötü kelime, çok şaşırdım. Bizde 'Durak' demek deli psikopat demektir. Haberiniz olsun." sözleriyle anlattığı olay, yabancı uyruklu öğrencilerin, ana dili ve hedef dil arasındaki benzer sesletime sahip bir sözcüğün iletişim problemleri doğurabileceğini vurgulamaktadır. K30EB1AZ'nin "Bu olay yaşandığını zamanda Türkiye'de hala yeni gelmişim ve Türkçeyi iyi bilmiyordum. Üstelik de söylediği sözlerin çoğunu anlamıyordum. Geldiğimden 15 gün geçse Kaleiçi'ne gitmek istedim ve durakta otobüsü bekliyordum. Otobüste yanlış binmemek için gelen otobüs şoföründen şu otobüsün Kaleiçi tarafına gidiyor ya da gitmiyor diye sordum. O da kafasını alınca ve kaşlarıyla yukarı şekilde hareket gösterdi. Ne var ki bu hareket Türkiye'de yok, hayır demek anlamında oraya geliyor. Bizim ülkemizde de bu hareket evet demektir. Ben size yanlış anladığım için yanlış otobüse bindim ve yanlış semti hareket ettim sonra durağı vardığımızda şoför benden sordu niye inmiyorsun. Ben de olayı anlattım ama anlattığımdan sonra şoför bey çok güldü ve beni doğru otobüslerine bindirildi..." sözleriyle dile getirdiği olay ise kültürler arasında dil ötesi unsurlar olarak nitelendirilen jest, mimik ve beden dilinin farklı olmasının dilsel hatalara neden olacağını gösteren bir örnektir. K13EB2İR'nin "Bir gün Antalya'da Migrosa balık almaya gittim ve yeni İran'dan geldiğim hala söyledi aynı anda Türkçe hiç bilmiyordum onlara kendim dilimden anlatmaya çalıştım ama maalesef anlamadılar..." diyerek anlattığı olay da yabancı öğrencilerin iletişim ortamında ana dillerini kullandıklarını ve bundan kaynaklı dilsel hatalar yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu görüşler incelendiğinde yabancı uyruklu öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinde ana dillerini kullanarak dilsel hatalara sebep oldukları söylenebilir.

B- Başka dil(ler)e başvurmak:

Katılımcılar, dâhil oldukları iletişim ortamlarında ana dilleri dışında yaygın olarak bilinen bir dili veya yaşanan bölgede yoğun olarak bulunan yabancı uyrukluların ana dilinin bilindiğini düşünerek o dile ait unsurları kullandıklarını ifade etmişlerdir. K12KB2İR'nin "İlk geldiğimiz hafta belki 3. 4. günü bile o günlerde Antalya'da hava çok soğuktan çok açtık. Artık hep restoranda yemek yemekten yorulduk. Et yemeklerde en önemli şey olduğu için ablam ile Ben et almak aldığımdan markete gittik çeşit çeşit etler buzdolabının daire ve kasap buzdolabının arkasında, size nasıl yardım edebileceğini sordu. Ben İngilizce kuzu eti istiyorum dedim Ne var ki kasap nasıl bir anlamadı." sözleriyle anlattığı olay, İngilizce kullanımının dilsel hatalara neden olduğunu göstermektedir.

C- Kalıp ifadeleri karıştırma:

Katılımcılar, Türkçedeki kalıp ifadeleri yanlış kullandıklarını ortaya koyan olaylar anlatmışlardır. Örneğin K3KB2KT'nin anlattığı "Türkiye'ye geleli 1 ay olmuştu otelinde resepsiyonda çalışan bir kızla konuşuyordum bir anda hapsirip de ben ona çok yaşa yerine hoşça kal dedim.", K6EB2S'nin anlattığı "Bir gün bizim ilk kattaki komşumuz vefat etti ve Muhsin amca bana dedi ki, Gel bizimle taziye beraber gidelim. Sonra gittik büyük bir taziye salonunda oturduk. Ondan sonra bir yarım saat sonra Muhsin amca acil bir telefon geldi ve gitti ve Beni yalnız bıraktı. 1 dakika sonra ben de dedim ki ben kalkayım ve salondan tam çıkacağım sırada komşunun oğlu ile karşılaştım o anda ben kendi kendime dedim ki bir şey söylemem lazım. Öyle olmaz. Ve demek istedim şu çok üzüldüm geçmiş olsun Çünkü böyle durumlarda ne söylenmesi gerekiyor. bilmiyorum ama maalesef yanlışlıkla ağzımdan bu cümle kaçtı ağabey ben yazıklar olsun" ve K12KB2İR'nin "...Bazı işçiler dairenin bahçasını temizlemeye başladılar. Annem balkondan onları görünce bana pazara gitmesi gerektiğini ve sonra eve döndüğünü işlere çay ikram edeceğini söyledi. Annem birkaç saat sonra böyle eve döndü sanki şaşırdı. Onun ne olduğunu sordum. İşçiye kolay gelsin söyleneceğini bahçada dedi bana annemden Türkçeden nasıl bunu söylediğini sordum Annem bana sadece onlara Afiyet olsun dedim haklı olduğundan emin olduğum şekilde dedi." sözleriyle anlattığı olaylarda yabancı uyruklu öğrenciler tarafından kalıp ifadelerin yanlış kullanıldığı vurgulanmıştır.

D- Sözcüğü yanlış öğrenmek:

Katılımcılar, Türkçe bir sözcüğü veya kalıp ifadeyi yanlış öğrendiğini, önceleri bunun doğru olduğunu düşünerek kullandığını vurgulamıştır. K6EB2S'nin başından geçen şu olay bu durumu ortaya koymaktadır: *"Aslında çok iyi bir komşu onun adı Muhsin yaşlı bir adamdır emekliydi onun iki tane torunları ve çok yaramazlardı. Muhsin amca onlara çağırdığı zaman lan diyordu mesela gel lan git lan vesaire vesaire ben o zaman da hiç Türkçe bilmiyordum ve lan kelimesinin kötü olduğunu bilmiyordum bir gün asansörle bir başka komşu ile karşılaştım ve ona dedim ki Merhaba lan Allah Allah ben bu komşu benim yabancı olduğunu biliyor yoksa büyük bir kavga çıktı o da sağ olsun beni uyardı."*

E- Nasıl söylendiğini unutmak:

Katılımcılar, iletişim bağlamında söylenmesi gereken sözcük, kalıp ifade veya cümleyi unuttuklarını vurgulamışlardır. *"Bir gün kahvaltı yapmış ama evde ekme yokmuş. Sonra ekme almak istemiş ama nasıl diyecek bilmiyormuş..."* (K1EB2AF), *"Bir gün çok hastaydım ve bir kafeye gittim burnum akıyor ve peçeteleri de bitmişti masada hiç peçete yoktu bir anda peçete kelimesini unuttum."* (K14EB2IK) ve *"Bir gün kardeşim benim A2 seviyesinin ücretini yatırmak için okula geldiğin zaman xxx Bey'e hesap numarasını soracaksın de okulda olduğun zaman kardeşim xxx Bey'den ne istediğini hatırlayamıyorum fakat bir şey hatırlıyordum benim kardeşim söylediği kelimesini hesap kelimesi vardır. xxx Bey'e gittiğimde benim kardeşim sizi hesap makinesi istiyor, dedi"* (K33KB2AF) olayları yabancı uyruklu öğrencilerin iletişim kurarken Türkçe sözcük ve sözcük öbeklerini unuttuklarını ortaya koymaktadır.

F- Nasıl söyleneceğini bilememek:

İletişim bağlamında söylenmesi gereken sözcük, kalıp ifade veya cümlenin bilinmemesi, yabancı uyruklu öğrencilerin veya yabancı bir dil öğrenen ve o dille konuşmak isteyenlerin başına sıkça gelen bir durumdur. K6EB2S'nin *"...çünkü böyle durumlarda ne söylenmesi gerekiyor bilmiyorum."*, K10KB2İR'nin *"Antalya'ya geldim hiç Türkçe bilmiyordum hatta en basit kelimeler de tanımıyordum. bir gün süper markete gidip hindi eti istedim ne yazık ki indiği Türkçede ne demektir bilmiyordum..."* ve K11EB2IK'nin *"Bir defa markete gittim ve ton balık almak istiyordum ama bilmiyorum nasıl söyleyeceğim ton balık istiyorum..."* sözleriyle anlattığı bu olaylar, katılımcıların Türkçe sözcük bilgisine sahip olmamanın iletişimi zorlaştırdığını ortaya koymaktadır.

G- Söylenileni yanlış anlamak:

Katılımcılar, iletişim hâlinde oldukları kişilerin söyledikleri sözleri zaman zaman yanlış anladıklarını ifade eden olaylar anlatmışlardır.

Konuyla ilgili olarak birinci katılımcının (K1EB2AF) anlattığı *"Alışverişe gittik alışveriş yaparken bir pantolon gördüm ve giydim sonra bir çalışan kişi pantolon nasıl oldu dedi ama bu soruyu anlamadım. Sadece nasılsın dediğini sandım. Ondan sonra iyiyim dedim. Sen nasılsın dedim."*, K22KB1AZ'nin anlattığı *"Arkadaşım 18 yaşına girdi bu sebeple sürprizin hazırlığına çok ciddiye aldım önceden hediye balonları aldım ve iyi bir pastane buldum kasada pasta ödeyince garip bir duruma girdim. Para üstü alınca satıcı bana muu dedi ben anlayamadım ve tekrar söylemek sordum. O yeniden bana muu dedi. 3 dakika yüksek sesle tekrar etmesine rağmen ben onu anlayamadım. Ben Azerbaycan'ım ama Kazakistan'dan geldim ve orada Rusça ve Kazakça konuşuyorlar. benim ülkede bu sesi inek çıkarır."* ve K25KB1D'nin anlattığı *"Arkadaşım bana bir olay anlattı onun komşusu ona u sordu keçi eti yiyor musun Ama arkadaşım hayır ben kedi yemiyorum"* olaylar, yabancı uyruklu öğrencilerin kendilerine yöneltilen sözlerdeki kimi sözcükleri yanlış anladıklarını ortaya koymaktadır.

H- Sözcükleri karıştırmak veya başka bir sözcük söylemek:

İletişim bağlamında söylenmesi gereken sözcük veya kalıp ifade yerine, sesletimi benzer ancak anlamı doğru olmayan ifadelerin kullanıldığı yabancı uyruklu öğrenciler tarafından anlatılan olaylarla açığa çıkmıştır. K2KB2D kodlu öğrenci salatalık- satılık sözcüklerini karıştırdığını “Türkiye’ye geleli birkaç ay olmuştu. Pazara gitmeye karar verdim. Ben pazarcıye ‘bitane satılık lütfen.’ dedim. Ama bana garip garip baktı. Ben tekrar aynı şekilde dedim.” olayıyla dile getirmiştir. K3KB2KT de peçete ve sepet sözcüklerini karıştırdığını şöyle dile getirmiştir: “Bir kere ben sahilde otururken olurken garsonu çağırdım ondan bir şey peçete istedim Ancak bilmiyordum neden sepete dedim.” Onuncu katılımcının (K10KB2İR) hatası da etmek ve ellemek sözcüklerini karıştırmasıdır: “Tiyatroya çok beğenip öğretmene teşekkür etmek istedim ona size teşekkür ellerim diye dedim.” K33KB2AF de “Türkçe olarak konuşarak kardeşime bacak nerede olduğunu diye sordum benim kardeşim anlamamış iken tam ne istediğim diye sordu yine de bacak istiyorum dedim Ne yapmak istiyorsun dedi eti parçalamak istiyorum dedim Bıçak mı istiyorsun dedi Evet dedim ama bacak dediğinde çok şaşırđım ve Gülerek bir Uçak nedir bacak değil bu bacak denir bıçak değil” olayını anlatmak suretiyle bıçak ve bacak sözcüklerini karıştırdığını ifade etmiştir.

J- Sözcüğü yanlış söylemek (Telaffuz hatası yapmak):

Katılımcılar, iletişim bağlamında söylenmesi gereken sözcük, kalıp ifade veya cümleyi bilmelerine rağmen, telaffuzda (sesletim) hatalar yaptıklarını vurgulamışlardır. On beşinci katılımcı “peynir” sözcüğünü “peenir” şeklinde söylediğini ve bunun da iletişimi olumsuz etkilediğini şu olayla dile getirmiştir: “Bir Sabah kahvaltı hazırlamam için markete gittim ve ekmek reçel, tereyağının ki buldum aldım büyük bir süt ile kasaya gittim ve peynirin yanlış sordum kasiyer bana Şaşkın bakıyorlar ve ben de hep tekrar ediyordu peenir peenir abla anlatamadım” (K15KB2İR). K9EB2KT da vurgu ve tonlamanın önemini “Otobüs çok kalabalıktı. Kapıyı taraf ilerlemeye ile yer yoktu. İneceğim durağa yaklaşmıştım inmek için düğmeye basmadan birazdan önce birine seslendim ağabey düğmeye bassana diye seslendim. Adam bana çok tuhaf bir şekilde baktı ama basmamıştı. Ben ise bir daha seslendim düğmeye bassana diye. Sonunda adam düğmeye bastı. Otobüsten iner inmez kendi kendine adamın bana neden sinirlendiğini düşündüm. Bir zaman sonra çok kaba bir şekilde ona dediğini anladım iyi adam beni dövmeydi.” anısıyla ortaya koymuştur.

2. Dilsel Hata Durumunda Kullanılan İletişim Stratejileri

A- Ana diline veya başka bir dile başvurmak:

Katılımcılar, iletişim ortamında yukarıda ifade edilen farklı nedenlerle yaşadıkları dilsel hataları çözmek amacıyla başvurdukları kaynaklardan birinin ana diline veya başka bir dile ait sözcük veya kalıp ifadeler kullanmak olduğunu vurgulamışlardır. Örneğin K10KB2İR, hindi yerine ana dilindeki (Farsça) bakalemun sözcüğünü kullandığını şu anıyla dile getirmiştir: “...bir gün süper markete gidip hindi eti istedim ne yazık ki indiği Türkçede ne demektir bilmiyordum... Farsça de Hindi bakalemin diyorlar. O yüzden bukalemun eti istiyorum diye...”. On birinci katılımcı ise balık sözcüğünü bilmediği için onun İngilizcesini kullandığını “Nasıl söyleyeceğim ton balık istiyorum ve an ile pantomim ile dedim fiş diyorum ama o kız orada çalışıyordu İngilizce bilmiyordu.” (K11EB2İK) ifadeleriyle dile getirmiştir. K12KB2İR de “Ben et almak aldığmdan markete gittik çeşit çeşit etler buzdolabının daire ve kasap buzdolabının arkasında, size nasıl yardım edebileceğini sordu. Ben İngilizce kuzu eti istiyorum dedim.” demek suretiyle dilsel hatalarda İngilizceye başvurduğunu dile getirmiştir.

B- Anladığına göre cevap vermek:

Katılımcılar, iletişim ortamında kendilerine yöneltilen soru veya cümlelerdeki anlamın bütününe bakmaksızın tanıdıkları bir veya birkaç sözcüğe göre iletişime devam ettiklerini vurgulamıştır. K1EB2AF'nin "Alışverişe gittik alışveriş yaparken bir pantolon gördüm ve giydim sonra bir çalışan kişi pantolon nasıl oldu dedi ama bu soruyu anlamadım. Sadece nasılsın dediğini sandım. Ondan sonra iyiyim dedim. Sen nasılsın dedim." sözleriyle anlattığı olayı, bu durumu örneklemektedir.

C- Başkasına sormak:

Katılımcılar, iletişim ortamında anlayamadıklarını bir kişiye sorduklarını ifade etmiştir. K1EB2AF kodlu öğrencinin "...sonra evimiz Türkçe bilen arkadaşım vardı ona sormuş sonra Türkçe bilen arkadaşım sıcak ekmek istiyorum diyeceksin dedi sonra ev arkadaşım dükkana gitmiş dükkana gelince ekmek kelimesini unutmuş sonra ben sıcak erkek istiyorum dedi." sözleriyle anlattığı olayda bilinmeyen bir ifade için birisinden yardım alındığı görülmektedir.

D- Kendi kendine dilsel olmayan çözüm:

Katılımcılar, iletişimdeki aksaklığı gidermek amacıyla farklı çözümler üretmişlerdir. Örneğin K11EB2IK, söylemesi gereken sözcüğü unuttuğu için kendi kendine bir çözüm bulmuştur: "Bir gün çok hastaydım ve bir kafeye gittim burnum akıyor ve peçetelerim de bitmişti masada hiç peçete yoktu. Bir anda peçete kelimesini unuttum Bilmiyordum Ne yapabilirim bu yüzden tuvalete gittim. Oradan bir pişti aldım. Diyebilirsin neden interneti araştırmadım. Çünkü o gün İnternet paketim bitmişti." K13EB2İR de "...ve sonunda onları ellerimle balık artık tarzına yaptım zaman anladılar." diyerek dilsel olmayan bir çözüm ürettiğini söylemektedir.

E- Kodlama:

Katılımcıların dilsel ifadeyi unutmamak ve kullanabilmek için kendi kendine geliştirdiği yöntemlerden birinin de kodlama yapmak olduğu vurgulanmıştır. Kodlama yöntemlerinden biri K4KB2R'nin yaptığı gibi sözcüğü bölmek ve tekrarlamaktır: "Türkiye'de 4 yıl yaşıyorum ama bazen Türk kelimeleri karıştırıyorum. Bir gün pazara zencefil almaya gittim ama kelime uzun olduğunu dolayı ezberlemenin ve unutmamak için bir yöntem buldum. Bu kelime ikiye böldüm zenci ve fiil ama pazara gidene kadar sıraya unuttum fiil zenci dedim."

F- Nesnenin görselini, kendisini veya modeli göstermek:

Katılımcılar, sözel olarak ifade edemediği sözcük veya kavramları görsel kullanarak anlatmaya çalıştıklarını vurgulamışlardır. Örneğin K2KB2D'nin "...Ben tekrar aynı şekilde dedim. O anlamadığı için kendime bitane salatalık aldım. O zaman, pazarcı 'Ah! hıyar istedim!' dedi. Ben ona 'Hayır! Ben sadece bir satılık istedim.' dedim." ve K17KB1OZ'nin "...ve ben anlatmaya başladım. Ama ona rağmen o anlamadı. Ben tekrar söyledim hiç anlamadı. Benimle dışarı çıktı. Ben gösterdim ona teyze çok güldü." sözleriyle anlattıkları olaylarda nesnenin kendisinin gösterildiği vurgulanmıştır.

G- Sinirlenmek:

Katılımcılar, iletişim ortamında anlaşmanın sağlanamaması durumunda sinirlendikleri dile getirmişlerdir. K8EB2KT'nin "...spor salonu kayıt yaptırdığım için sekreter bana sana başlayan tarihi mesaj göndereceğim diye demiş Ben Türk aksent bilmediğimden o kelimeyi masaj anladım ve Ondan sinirlendim." sözleriyle anlattığı olayda öğrencinin sinirlendiği görülmektedir.

H- Sözlüğe bakmak:

Katılımcıların dilsel hataları gidermek için kullandıkları bir diğer yöntemin sözlük kullanmak olduğu yazılı anlatımlarında ortaya çıkan önemli bir bulgudur. K10KB2İR'nin "... bana ne istediklerini sordular. Nihayet sözlükten buldun ve hindi eti satın aldım meğerse bir yıl sonra Tömer'de öğrendim ki bukalemin hangi hayvandır." sözleriyle anlattığı olayda bilinmeyen bir sözcük için sözlüğe başvurulduğu görülmektedir.

İ- Taklit etmek:

Katılımcılar, bilmediği, hatırlayamadığı veya unuttuğu sözcük veya kavramı taklit yoluyla anlattıklarını vurgulamışlardır. Örneğin K12KB2İR "Oysaki Kasap bana anlamıyorum sonunda yapmadığım hiçbir şey kalmadığından dolayı etrafıma bakıp başka müşteri yok kasaba bu et baa mı yoksa mama diye sordum." sözleriyle anlattığı anısında hatırlayamadığı hayvan isimlerini ses taklidi yaparak anlattığını belirtmiştir.

J- Tekrar etmek:

Katılımcılar, kendi ifadelerinin doğru olduğu hususunda ısrarcı davrandıklarını ve bunları tekrar ettiklerini ortaya koymuşlardır. K2KB2D'nin başından geçen "...Ben tekrar aynı şekilde dedim o anlamadığı için kendime bir tane salatalık aldım o zaman pazara a hıyar isterim dedim ben ona Hayır ben sadece bir satılık istedim dedim.", K9EB2KT'nin başından geçen "...Adam bana çok tuhaf bir şekilde baktı ama basmamıştı. Ben ise bir daha seslendim düğmeye bassana diye. Sonunda adam düğmeye bastı." ve K15KB2İR'nin başından geçen "... kasiyer bana şaşkın bakıyorlar ve ben de hep tekrar ediyordu peenir peenir abla anlatamadım" olayları yabancı uyruklu öğrencilerin anlatmak istediklerini tekrardan dile getirdiklerini göstermektedir.

3. Dilsel Hatalarda Yabancı Öğrencilere Verilen Tepkiler**A- Alay etmek:**

Katılımcılar, iletişim ortamında yaptıkları yanlışlara verilen tepkilerden birinin alay edilmek olduğunu ortaya koyan olaylar anlatmışlardır. Örneğin K16EB1AZ, kullanması gereken kalıp ifade yerine başka bir ifade kullandığı için kendisiyle alay edildiğini şu sözlerle dile getirmiştir: "İyi dersler yerine iyi günler dedim kendisi gülerek gitti ve her defasında bana alay ediyordu bunu yapmaya için hiçbir şey olamazdı." Benzer olarak K2KB2D'nin yaşadığı "... ev sahibin ile görüştük arkadaşım el ne kadar diye sordu. Adam kaç parmak diyorsunuz ona göre indirim yapacağım dedi. Biz çok güldük." olayında alay edildiği görülmektedir.

B- Anlamamak:

İletişim ortamında yabancı uyruklu öğrencilerin dilsel hatalarına verilen tepkilerden bir diğerinin de alıcının söyleneni anlamaması olduğu katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. K2KB2D'nin anlattığı "Pazardaydım altı tane yumurta istedim. Ama pazarcı iki tane anladı. Ben birkaç kere tekrar ettim. Ama o anlamadı. İki tane söylemek devam etti. Ben düşündüm ki sadece iki tane alabilirim.", K12KB2İR'nin anlattığı "...Ne var ki kasap nasıl bir anlamadı tekrar bize ne istiyorsunuz güler yüzlü diye sordu.", K13EB2İR'ün anlattığı "...onlara kendim dilimden anlatmaya çalıştım ama maalesef anlamadılar." ve K17KB1OZ'nin anlattığı "...Ben dedim o kadar da temiz değil orada birkaç yal bırak (yaprak) var.' dedim. Yaprak bizim dilde 'yal bırak'. Teyze anlamadı." olayları anlamama üzerine kurulmuştur.

C- Bakmak:

Katılımcıların yapmış olduğu dilsel hatalara verilen tepkilerden birinin de bakmak olduğu vurgulanmıştır. "Ben pazarcıye 'Bitane satılık lütfen.' dedim. Ama bana garip garip baktı" (K2KB2D) ve "Adam bana çok tuhaf bir şekilde baktı." (K9EB2KT) anlatımları buna örnektir.

D- Bir şey yapmamak:

Katılımcılar, iletişim ortamında yaptıkları dilsel hatalarda alıcıların tepkisiz kaldıklarını dile getirmişlerdir. K7EB2İR'nin "...Eğer yanlış konuşursam da kimse bana bir şey söylemedi.", K16EB1AZ'nin "...arkadaşım bunu duymasına rağmen hiçbir şey demedi." ve K32EB1R'nin "Üniversiteye hazırlanırken bir hazırlık kursuna gidiyordum ve öğretmenin ismini tanıştığımızdan beri hep yanlış söylüyordum çünkü tanıştığımız zaman da ismini Yanlış duydum. Bir de öğretmen beni değiştirmiyor." sözleriyle anlattığı olaylarda alıcı konumundaki kişinin bir şey yapmadığı gözlenmektedir.

E- Doğru anlamak:

Katılımcılar, dilsel hata yapmalarına rağmen karşılarındaki kişinin bunu doğru anladığını vurgulamışlardır. "Ben ona deniz çok dualı oldu dedim. Aslında çok dalgalı söylemek istedim. Neyse ki o beni doğru anladı." (K3KB2KT), "Bir gün asansörde bir başka komşu ile karşılaştım ve ona dedim ki merhaba lan. Allah'tan bu komşu benim yabancı olduğunu biliyor." (K6EB2S) ve "Onun komşusu ona sordu keçi eti yiyor musun? Ama arkadaşım hayır ben kedi yemiyorum onun komşusu çok şaşırıldı ama yanlış anlamadı." (K25KB1D) anlatımlarında bu durum söz konusudur.

F- Doğrusunu söylemek:

Katılımcılar, yanlış söyledikleri kelime, kalıp ifade veya cümlenin karşılarındaki kişi tarafından düzeltilindiğini vurgulamışlardır. K3KB2KT'nin anlattığı "...Ben ona deniz çok dualı oldu dedim. Aslında çok dalgalı söylemek istedim. Neyse ki o beni doğru anladı ve hemen beni düzeltti." ve K33KB2AF'nin anlattığı "...Ne yapmak istiyorsun, dedi. Eti parçalamak istiyorum, dedim. Bıçak mı istiyorsun, dedi. Evet, dedim ama bacak dediğimde çok şaşırıldı ve gülerken bacak değil bu bıçak denir." olaylar bunu desteklemektedir.

G- Gülmek:

Katılımcılar, yanlış yaptıklarında karşılaştıkları bir diğer durumun kendilerine gülünmesi olduğunu vurgulamışlardır. Örneğin K1EB2AF'nin "...Türkçe bilen arkadaşım vardı ona sormuş. Sonra Türkçe bilen arkadaşım, sıcak ekmek istiyorum diyeceksin, dedi. Sonra ev arkadaşım dükkana gitmiş. Dükkan gelince ekmek kelimesini unutmuş, sonra ben sıcak erkek istiyorum, demiş. Herkes gülmüş" sözleriyle anlattığı olay ve K6EB2S'nin "...ve oradan o anda çevredeki insanlar herkes şoka girdi ve sonra herkes kahkaha attı." sözleriyle ortaya koyduğu beyanı, yabancı uyruklu öğrencilerin hata yapmaları durumunda karşılaştıkları tepkilerden birinin gülmek olduğunu ortaya koymaktadır.

H- Sinirlenmek:

Dokuzuncu katılımcı, yaptığı dilsel hatada karşılarındaki kişinin sinirlendiğini ortaya koyan bir olay anlatmıştır: K9EB2KT "Otobüs çok kalabalıktı. Kapıyı taraf ilerlemeye ile yer yoktu. İnceğim durağa yaklaşmışım inmek için düğmeye basmadan birazdan önce birine seslendim ağabey düğmeye bassana diye seslendim. Adam bana çok tuhaf bir şekilde baktı ama basmamıştı. Ben ise bir daha seslendim düğmeye bassana diye. Sonunda adam düğmeye bastı. Otobüsten iner inmez kendi kendine adamın bana neden sinirlendiğini düşündüm..."

İ- Şaşırarak:

Katılımcıların yaptıkları dilsel hatalarda karşılaştıkları diğer bir tepki de şaşkınlıktır. K10KB2İR'nin ana dilinde bir sözcük kullanması ve bu sözcüğün Türkçede başka bir hayvanı karşılaması, iletişim ortamında alıcı konumundaki bireylerde şaşkınlık meydana getirmiştir: "Farsçede hindi 'Bukalemun' diyorlar o yüzden 'Bukalemun eti istiyorum' diye dedim. Onlar şaşırırken bana ne istediğimi sordular..."

(K10KB2İR). Sözcük hatası dışında telaffuz hatası da şaşkınlıkla karşılanmıştır: "...peynirin yanlış sordum kasiyer bana şaşkın bakıyorlar" (K15KB2İR). K29EB1D'nin anlattığı "Her gün okula yürüyerek o gün okuluna giderken bir arada arkadaşına çarpmış şoför gelip arkadaşına nasıl iyi misin diye sormuştum. Ama arkadaşım Türkçe bilmece cevap vermiş İyiyim sen nasılsın diye şoförün çok şaşırılmış." olayında da yanlış anlamının şaşkınlık yarattığı görülmektedir. K6EB2S yaptığı dilsel hatanın şaşkınlığı da aştığını "...ve ondan o anda çevredeki insanlar herkes şoka girdi." ifadesiyle dile getirmiştir. Görüldüğü üzere sözcük hatası, telaffuz hatası yapmak ve söyleneni yanlış anlamak, alıcı durumundaki insanlarda şaşkınlık yaratmaktadır.

J- Utanmak:

Katılımcılar, yaptıkları dilsel hatalarda bazen karşı taraftaki insanın utandığını veya mahcup olduğunu dile getirmiştir. Örneğin K10KB2İR, "...Rica ederim kusura bakmayın dedim oysa ki ben kusura bakmayın kalıp ifadeyi bilmiyordum. Ben "tamam tamam" bir cevap verdim. Oğlumun öğretmeni çok utandı." demek suretiyle iletişim ortamında kullanılması gerekenden başka bir kalıp ifadenin kullanılmasının alıcıda utanmaya neden olduğu görülmektedir.

4. Dilsel hatanın Türkçe öğrenmeye etkisi

A- Konuşma kaygısının oluşması:

Katılımcılar, iletişim ortamında yaptıkları dilsel hataların kendilerinde konuşma kaygısına neden olduğunu ortaya koyan olaylar anlatmışlardır. K21KB1İR'nin anlatımı bu durumu örneklendirmektedir: "...Ben o kadar yanlış konuşuyordum ki ne söyleyeceğim gerçekten bilmiyorum. Şimdi 6 aydır beri Tömere gelmeme rağmen biraz Türkçe konuşuyorum çünkü doğru konuşmaktan korkuyor korkuyorum."

B- Türkçe öğrendiğini hissetmek:

Katılımcılar, dilsel hata yamalarına rağmen, bunun doğal bir süreç olduğunu ve Türkçeyi öğrenme sürecinde olduklarını hissettiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin K18KB1R'nin anlattığı "...O zaman ben bilmiyordum niye şaşırıldılar ve ağabeyim güldü ama sonra hocam anlattı ki takmak sözünün anlamını sonuç olarak bir dil öğreniyor sanız dikkatli olmalısınız." ve K3KB2KT'nin anlattığı "...Aslında çok dalgalı söylemek istedim neyse ki o beni doğru anladı ve hemen beni düzeltti öyle yavaş yavaş Türkçe öğreniyorum." olaylar, katılımcıların dil öğrenme bilincine sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

C- Unutmamak:

Katılımcılar, dilsel kaynaklı hatanın hafızalarında yer ettiğini ve bunları unutmadıklarını vurgulamışlardır. K32EB1R, yanlış öğrenmeyle başlayan sürecin doğruyu öğrenme ve unutmamaya sonuçlandığını şöyle dile getirmektedir: "...Çünkü tanıştığımız zamanda ismini yanlış duydum. Bir de öğretmen beni değiştirmiyor. Yanlış söylediğimi en sonunda rastgele onun kimliğini görüp fark ettim ve öğretmenden affetmesine sonra hiç tekrar hata yapmadım." (K32EB1R). K6EB2S da yaptığı dilsel hatanın utanma ve unutmama ile sonuçlandığını "...Ben de o anda yüzüm kırmızı oldu utanmaktan sonra çıkıp gittim ve bunu hayatında hiç unutmayacağım." sözleriyle dile getirmiştir. Örneklerden hareketle yabancı uyruklu öğrenciler tarafından yapılan hataların unutulmadığı söylemek mümkündür.

D- Utanmak:

Katılımcılar, sözcük veya kalıp ifadeyi yanlış kullanmaları tecrübesinin kendilerine etkisinin utanmak olduğunu vurgulamışlardır. Başından geçen bir hatasını anlatan K10KB2İR "...Ben de onu böyle gördükçe yanlış yapmamı anladım, sözlüğü aradım. Bu defa ben çok utandım. bu ifadenin anlamını bulduğum için.

gerçekten 'rica ederim ya da ne demek söylemeliydi.' ve K32EB1R de "...Ne söyleyeceğimi anladıktan sonra çok utandım ve affedersiniz yanlışlıkla çıktı diye gülmeye başladım ama içinde biraz rahatsız hissediyordum." diyerek utandıklarını ifade etmişlerdir.

E- Yanlış olduğunu anlamak ve öğrenmek:

Katılımcılar, sözcük veya kalıp ifadeyi yanlış kullandıktan sonra bunu anladıklarını ve bu sözcük veya ifadeyi bir daha unutmadıklarını, dolayısıyla öğrendiklerini ortaya koyan tecrübeler anlatmışlardır: "...Sonra benim arkadaşım sordu sonra bana çeviriyi yaptı ondan sonra onun yanlış dilim olduğunu anladım." (K1EB2AF).

"...Otobüsten iner inmez kendi kendine adamın bana neden sinirlendiğini düşündüm. Bir zaman sonra çok kaba bir şekilde ona dediğini anladım iyi adam beni dövmeydi" (K9EB2KT), "...Nihayet sözlükten buldun ve hindi eti satın aldım meğerse bir yıl sonra Tömerde öğrendim ki bu kalemin hangi hayvandır böyle yanlışları çok yaptım." (K10KB2İR),

"...O hiçbir şey söylemedi ama ben sonra hatayım anlamışım." (K25KB1D). Örneklerden de anlaşılacağı üzere yabancı uyruklu öğrenciler hata yapmalarına bile bunu anlamış ve öğrenmişlerdir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin iletişim ortamında yaptıkları dilsel hataları ve bunlara karşı geliştirilen iletişim stratejilerini konu edinen bu çalışmanın sonucunda fenomenin yapısı ve özünü oluşturan bileşenler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Dilsel Hatanın Bileşenleri

Dilsel Hatalar	İletişim Stratejileri	Verilen Tepki	Dilsel Hatanın Etkisi
(1) Ana dili kaynaklı yanlışlar yapmak	(1) Ana diline veya başka bir dile başvurmak	(1) Alay etmek	(1) Konuşma kaygısı oluşturmak
(2) Başka dil(ler)e başvurmak	(2) Anladığına göre cevap vermek	(2) Anlamamak	(2) Türkçe öğrendiğini hissetmek
(3) Kalıp ifadeleri karıştırmak	(3) Başkasına sormak (4) Kendi kendine dilsel olmayan çözüm bulmak	(3) Bakmak	(3) Unutmamak
(4) Sözcüğü yanlış öğrenmek	(5) Kodlama yapmak (6) Nesnenin görselini kendisini veya modeli göstermek	(4) Bir şey yapmamak	(4) Utanmak
(5) Nasıl söylendiğini unutmak	(7) Sinirlenmek	(5) Doğru anlamak	(5) Yanlış olduğunu anlamak ve öğrenmek
(6) Nasıl söyleneceğini bilememek	(8) Sözlüğe bakmak	(6) Doğrusunu söylemek	
(7) Söylenileni yanlış anlamak,	(9) Taklit etmek ve	(7) Sinirlenmek	
(8) Sözcükleri karıştırmak ve başka bir sözcük söylemek	(10) Tekrar etmek	(8) Şaşırarak	
(9) Sözcüğü yanlış söylemek (telaffuz hatası yapmak)		(9) Utanmak	

Tabloda da görüldüğü gibi dilsel hatalarla iletişim stratejileri arasında bazı benzerlikler söz konusudur. Örneğin ana dili ve/veya başka bir dile başvurmak önemli bir dilsel hatadır ancak aynı zamanda önemli de bir iletişimi devam ettirme stratejisidir. Bu durum, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dilsel hata yapmayı bir strateji olarak kullanabildiklerini göstermektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin dilsel hataları farklı nedenlere dayanmaktadır. Bu nedenlerden biri öğrencilerin ana dillerine ilişkin sözcükler kullanmasıdır. Richards ve Sampson (1973) bu durumu dil aktarımı (*language transfer*) olarak adlandırmıştır. Onlara göre öğrenenlerin ana dilindeki ifadeler, kalıplar veya cümleler hedef dildeki cümlelere müdahale edebilir. Yabancı öğrencilerin Türkçe öğrenirken yaptıkları dilsel hataları ortaya koyan çalışmamızın bulguları Richards ve Sampson'un kuramsal bilgeleriyle uyum sağlamak ve öğrencilerin hata durumunda ana dillerine başvurduklarını göstermektedir. Benzer olarak Bölükbaş (2011) tarafından Arap öğrencilerle yapılan çalışmada öğrencilerin sözcük seçimi konusundaki yanlışlarının %60,3'ünün ana dillerinden yaptıkları olumsuz aktarımlardan kaynaklandığının ifade edilmesi çalışmamızla örtüşmektedir. Büyükkiz ve Hasırcı'nın (2013b) yaptığı çalışmada Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin konuşma becerisini zor olarak değerlendirdikleri ve bu nedenle öğrenmeyi ve iletişimi kolaylaştırıcı bir unsur olarak zaman zaman ana dillerine başvurdukları ifade edilmektedir. Ana dili kullanımını okutmanların görüşleriyle doğrulayan Erdil (2018), yabancı öğrencilerin Türkçe konuşurken yanlış anlaşılma durumunda ana dillerinde konuşarak kendilerini ifade ettiklerini aktarmaktadır. Bu çalışmalar, yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin Türkçe konuşurken ana dillerini kullanma hatasını yaptıklarını veya bu iletişim stratejisini kullandıklarını göstermekte ve çalışmamızla benzerlik taşımaktadır.

Bu araştırmanın bulgularından biri, yabancı öğrencilerin dilsel hatalarının sözcük veya kalıp ifadeleri bilememelerinden kaynaklandığını göstermektedir. Yabancı dil öğretiminde temel gereksinimlerden biri yeteri kadar söz dağarcığına sahip olmaktır. Nation'a (2001) göre sözcük bilgisi, yabancı dil öğrenenlerin genel yeterliliği için tamamlayıcı bir parça ve sağlıklı bir iletişim için ön koşuldur (Akt. Özdemir, 2017). Bu çalışmayla Nation tarafından ifade edilen kuramsal bilgiye ulaşılmış ve öğrencilerin söz dağarcığındaki eksikliklerinin hata yapmalarına, dolayısıyla iletişimde aksaklıklar yaşamalarına neden olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Bu araştırma ile tespit edilen dilsel hatalar ve öğrencilerin kendi kendilerine geliştirdikleri çözüm yolları veya iletişim stratejileri Dörnyei ve Scott (1997) tarafından oluşturulan iletişim stratejileriyle benzerlik taşımaktadır.

Alan yazında yer alan dilsel hatanın bir öğrenme aracı veya stratejisi olduğu bilgisi bu çalışmayla desteklenmektedir. Zira çalışmamıza göre dilsel hatalar sonucunda doğru öğrenilmekte ve bir daha unutulmamaktadır. Ancak dilsel hatanın olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Bunlardan biri konuşma kaygısı oluşturmaktadır. Alan yazında konuşma kaygısı üzerine yapılan çalışmalarda (Sallabaş, 2012; Yoğurtçu ve Yoğurtçu, 2013; Sevim, 2014; Tunçel, 2015; Şen ve Boylu, 2015) kaygı durumu yaş, cinsiyet, dil seviyesi, Türkçe öğrenme süresi ve benzeri değişkenlere göre incelenmiştir. Dilsel hata ile konuşma kaygısı arasındaki ilişkiye değinilmemiştir.

Yabancı öğrencilere hata yapmaları veya iletişim stratejisi geliştirmeleri durumunda verilen tepkileri olumlu ve olumsuz olarak ayırmak mümkündür. Olumlu tepkiler; yanlışın doğrusunu söylemek ve doğru anlamak, olumsuz tepkiler ise alay etmek, anlamamak, sinirlenmek, şaşırarak bakmak, bir şey yapmamak ve utanmak şeklinde tasnif edilebilir.

Bu çalışma Türkçe öğretimi araştırma sahasının giderek önem kazanan alanlarından biri olan Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Dilsel hata ve iletişim stratejileri, bu alanda araştırılması gereken önemli konulardandır. Bunların uyruk, cinsiyet, yaş ve dil seviyesi gibi önemli değişkenlere göre karşılaştırmalı olarak ortaya konması, bu çalışma aracılığıyla araştırmacılara önerilmektedir.

Özü ve yapısı sunulan dilsel hataların azaltılması hususunda dilbilimciler ve öğretmenler gerekli önlemleri almalıdır. Söz konusu hatalar fosilleşmeden yani kalıcı hâle gelmeden iyileştirici öğretim (*remedial teaching*) adımları atılmalıdır. Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin hata yapmalarına izin verilmeli ve bunlar öğretim aracı olarak kullanılmalıdır. Dilsel hata fenomeninin yapısındaki bileşenler göz önünde bulundurularak öğretim faaliyetlerinin düzenlenmesi başta Türkçe öğretim merkezleri olmak üzere tüm kurum, kuruluş ve eğitimcilerin önemli ölçütlerinden biri olmalıdır. Yabancı öğrencilerle iletişim hâlinde olan bireyler, bu öğrencilerin her an dilsel bir hata yapabileceğini unutmamalı ve bunlara karşı kabul edilebilir tepkiler vermelidir.

Kaynakça

- Adalar Subaşı, D. (2010). Tömer'de yabancı dil olarak Türkçe öğrenen arap öğrencilerin kompozisyonlarında hata analizi. *Dil Dergisi*, 148, 6-16.
- Ak Başoğul, D. & Can, F. S. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Balkanlı öğrencilerin yazılı anlatımda yaptıkları hatalar üzerine tespitler. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 10, 100-119.
- Akpınar, B. & Akdoğan, S. (2010). Negatif bilgi kavramı: hata ve başarısızlıklardan öğrenme. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi (BAED)*, 1(1), 14-22.
- Aytan, T. & Güney, N. (2015). Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenen Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarında Karşılaşılan Sorunlar (Yıldız Tömer Örnekleme). *International Journal of Languages' Education and Teaching* . 3(2), 275-288.
- Bölükbaş, F. (2011). Arap Öğrencilerin Türkçe Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 6 (3), 1357-1367.
- Büyükkiz, K.K. & Hasırcı, S. (2013a). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarının yanlış çözümleme yaklaşımına göre değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(4), 51-62.
- Büyükkiz, K.K. & Hasırcı, S. (2013b). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin konuşma becerisine yönelik görüşleri, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(4): 897-912.
- Corder, S. P. (1982). *Error analysis and interlanguage*. Oxford: Oxford University Press
- Corder, S. P. (1967). The significance of learner's errors. *IRAL-International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 5(1-4), 161-170.
- Corder, S. P. (1973). The significance of learners' errors. In J.C. Richards (Eds), *Error analysis: Perspectives on second language acquisition* (pp. 19-27). London: Longman.
- Corder, S. P. (1975). The Language of Second-Language Learners: The Broader Issues. *The Modern Language Journal*, 59(8). 409-413.
- Çelik, A. (2019). *İkinci Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Sözel Hatalarına İlişkin Öğretici Tercihleri ve Tutumları*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Çerçi, A., Derman S. & Bardakçı M. (2016). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarına yönelik yanlış çözümlemesi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 15(2), 695-715.

- Çetinkaya, G. (2015). Yanlış çözümlemesi: yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B2 düzeyindeki öğrencilerin yazılı metinlerine ilişkin görünüm. *IJLET*,3(1), 164-178.
- Çiçek, M., & Kaplan, T. (2016). Türkçe Öğrenen Suriyeli Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarının Hata Analizi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(5) , 96-116.
- Dörnyei, Z. & Scott, M. L. (1997). Communication Strategies in a second language: definitions and taxonomies. *Language Learning* 47:1, March 1997, pp. 173-210.
- Dulay, H. C. & Burt, M. K. (1972). Goofmg: An indicator of children's secondlanguage learning strategies. *Language Learning*. Vol. 22, pp. 235- 52.
- Emiroğlu, S. (2014). Türkçe Öğrenen Yabancı Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarında Türkçenin Dil Bilgisi ve Yazım Özellikleriyle İlgili Karşılaştığı Zorluklar. *International Journal of Language Academy*. 2(3).99-119.
- Erdil, M. (2018). Türkçe okutmanlarının yabancı öğrencilerin Türkçe konuşma becerisine yönelik subjektif algıları, *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (4), 73-101.
- Ersoy, F. (2016). Fenomenoloji. İçinde A. Saban ve A. Ersoy (Ed). *Eğitimde nitel araştırma desenleri* (ss.51-110). Ankara: Anı.
- Esawi, W. N. H. (2015). *C1 düzeyindeki Türkçe öğrenirlerinin yazılı anlatımları üzerine bir hata analizi*, Yüksek Lisans tezi. Ankara: Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fidan, Ö. (2016). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi: Konuşma, İçinde F. Yıldırım, B. Tüfekçioğlu (Ed.). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yöntemler, Beceriler, Uygulamalar*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gökçebağ, D. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Yunanlıların Yaptıkları Dilbilgisel Hataların İncelenmesi. *Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi*, 1 (2) , 100-116.
- İshoğlu, S. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Nesne Durum Ekinin Kullanımı İle İlgili Yanlışlar ve Çözüm Önerileri. *Route Educational and Social Science Journal* 1(2), p. 101-115.
- İnan, K. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen İranlıların yazılı anlatımlarının hata analizi bağlamında değerlendirilmesi. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(9), 619-649.
- Karakoç Öztürk, B. & Dağistanlıoğlu, B. E. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yazdıkları öyküleyici metinlerdeki yazım sorunları: bir hata analizi örneği. 2. *Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Tam Metin Kitabı*. Elazığ: Asos Yayınevi.
- Keshavarz, M.H. (2012). *Contrastive Analysis & Error Analysis*, Tehran: Ramada Press.
- Maden, S., Dincel, Ö. & Maden, A. (2015). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazma kaygıları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(2), 748-769.
- Öksüz, G. (2014). Rus Dili Öğretiminde Karşılaşılan Ana Dil Kaynaklı Girişim Hataları. *Turkish Studies*, 9 (6), p. 843-857.
- Özdemir, B. (2017). Sözcük öğretimi ve kalıp sözlerin öğretimi. İçinde H. Develi, C. Yıldız, M. Balcı, İ. Gültekin, D. Melanlıoğlu (Ed.). *Uygulamalı Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi el kitabı* 2. Cilt. s.55-110. İstanbul: Kesit Yayınları.

- Polatcan, M. & Kılınç, A. Ç. (2018). Fenomenoloji ve araştırmalarda fenomenolojik yöntem. İçinde K. Beycioğlu, N. Özer ve Y. Kondakçı (Ed.). *Eğitim yönetiminde araştırma*. (ss.88-109). Ankara: Pegem Akademi.
- Richards, J. C. (1971). A non-contrastive approach to error analysis. *English Language Teaching*, Vol. 25, No.3, pp. 204-219.
- Richards, J.C. & Sampson, G. P. (1973). The study of Learner English. In J.C. Richards (Eds), *Error analysis: Perspectives on second language acquisition* (pp. 1-18). London: Longman.
- Sallabaş, M. E. (2012). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin konuşma kaygılarının değerlendirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 7(3), 2199-2218.
- Sarıca, N. & Od, Ç. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Tamlama Algısı Sorunları. *International Journal of Language Academy*. 3(1), 389-398.
- Seah, H. G. (1980). *Contrastive Analysis, Error Analysis and Interlanguage in Relation to Adult Chinese Speakers Learning English As a Second Language*, Simon Fraser University, Canada. Ph. D. Thesis.
- Sevim, O. (2014). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Türkçe Konuşma Kaygılarının Bazı Değerşkenler Açısından İncelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 18(60), 389-402.
- şen, Ü. & Boylu, E. (2015). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen İrani öğrencilerin konuşma kaygılarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(30), 13-25.
- Thornbury, S. (2005). *How to teach speaking*. Harlow,U.K: Pearson Education Limited.
- Tunçel, H. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe konuşma kaygısının çeşitli değerşkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, 2015 Kış (2), 107-135
- Ur, P. (2018). *Dil öğretiminde 100 Temel Strateji* (Çev. Murat Demirekin). Konya: Eğitim yayınevi.
- Yağmur şahin, E. (2013). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Yazılı Anlatımlarındaki Ek Yanlışları. *Tarih Okulu Dergisi*, 6 (XV), 433-449.
- Yıldırım, A. & şimşek, H. (2019). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, F. & Bircan, D. (2015). Türkçe Öğretim Merkezi'nde Okuyan Yabancı Öğrencilerin Yazılı Kompozisyonlarının "Yanlış Çözümleme Yöntemi"ne Göre Değerlendirilmesi. *International Journal of Language Academy*. 3(1). p. 113-126.
- Yoğurtçu, K. & Yoğurtçu, G. (2013). Yabancı dil olarak Türkçenin öğreniminde kaygının akademik başarıya etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 1308-9196.